

gertruda

joban dragan

Йован Драган

Гертруда,
або
Майже сто років самотності

трагедійний роман у віршах

Не відбулось і не буде, а є, але нині та вкупі,
Разом, єдино. Який ти йому відшукаєш початок? <...>
Як Буттю у майбутнім постать? Як в булому початись?
Що було, – те не є, і немає того, що в прийдешнім.

Парменід, «Про природу»

Зміст

Пролог. 1942	2
Пролог до прологу. 1932	8
Епілог. 1945	17
Пролог до прологу до прологу. 1918	29
Епілог до епілогу до епілогу. 2012	40
Епілог до епілогу. 1969	65
Генеалогічне древо	84
Для філологів літ через сто	85

Пролог

1942

I

Сидить в підвалі темнім під гестапо
Гертруда – то радянський партизан,
її в полон взяли фашистські лапи.

А в кабінеті ворог п'є нарзан,
прикуті всі думки його до мапи,
і охолонув смажений фазан.

Тут лейтенант вривається у двері:
– Краснооктябриська у нас, жива,
як наказав те сам рейхсмаршал Герінг!

Солдат відваги показав дива,
заблокувавши ззовні люк «Пантері»,
де бій із партизанкою тривав.

Сюди привезли танк ми на буксирі:
його команда вже не розповість,
що надлюдського в тій жіночій силі... –

Йде кат по підземеллю в повен зріст,
там двоє вартових від страху сиві;
Перепустка – дубовий срібний лист.

II

Заходить, гарний, наче Альбрехт Дюрер,
і свій майстерно починає акт:
– Добридень, я СС штандартенфюрер,

зовуся Вільгельм Штефан Ріхард Нахт...
Поразка тут – де факто і де юре,
проте ми можемо заключити пакт... –

Гертруда ж там, де кучеряві вільхи,
струмочок, рідний серцеві колгосп.
Та досі лінію свою гне Вільгельм:

– Коли здасте таких, як ви, когось,
тоді вагоміші почнуться пільги –
наприклад, обмине вас доктор Гьосс... –

і пауза... – Гертрудо, ви – фольксдойче? –
Тут партизанка мовчазна в момент
не стримує себе вже: – Шобтиздохче!

Моє ім'я радянське наскрізь, вщент,
Герой труда як не читай: уздовж чи
упоперек. Ім'я – мій документ!

– А я й не думав, що така ви груба...
Проте мені ви краще підсобіть. –
націлює наган свій на Гертруду.

– Стріляй, фашисте! Це нечесний бій!
Стріляй – ось партизанські мої груди! –
й сорочку розриває на собі.

Та дихання важке їй не скорити,
красивий бюст вже рухається в такт,
і молодість пашить в нім соковито.

А Вільгельм думає: «Хай буде так!»
й ледь стримує себе, щоб не завити...
Сміється полонена: – Мирний пакт!

У вас машини, танки, мотоцикли,
під їхнім кроком стогне ця земля.
Але страшніші гострі кігті й ікла –

це наш союз робочих і селян!
І краще б добровільно звідси зникли,
бо вермахт розіб'єм, як порцелян!

Ви марно простягли сюди тенета,
почавши з нами цю війну торік!
Ніколи вам не підкорить планету,

бо зробимо з фашистів ми калік!
Тож поцілуй мене ти в... –
і Вільгельм зупиняє слів потік –

цілує партизанку прямо в губи
і на підлогу кидає наган,
віддавшись почуттю, що їх погубить.

Й не розібрати вже, чи то нога,
чи то рука, куди вп'ялися зуби:
кохання вище визвольних змагань.

III

Минула ніч і день, а потім тижні.
Сорочка на Гертруді вже нова...
Заходить Вільгельм – радісний і ніжний:

– У мене є блискуча новина!
Чекає вже курорт нас гірськолижний!
Але спочатку. Ти тепер – вона:

СС хельферін Морген Генрієтта.
Крізь КПП ти вийдеш без проблем,
ім показавши свого партбілета.

Я ж наведу на хибний слід абвер:
надійний чоловік із лазарету... –
в Гертрудиних обіймах він обмер –

– Ніхто тобі лихого більш не зробить,
бо звідси будеш за багато миль...
Війна скінчиться – і я твій до гроба.

– За що Господь нас розлучає, Віль?
Любов хоч наша пройде всі випробви,
але такий гіркий прощання біль...

Коханого ім'я три звуки й кожен –
то є ініціали Ілліча!
– А це ти припини. – Пробач, не можу

контролювати себе я весь час.
За гріх який моє прокляття, Боже?!
– Усе гаразд, не треба так кричать.

Я чув колись, яке з вас тісто місяць:
раніше ти такою не була.
Як пройде в Альпах наш медовий місяць,

зітреться геть із пам'яті ГУЛаг.
Життя ніколи не стоїть на місці,
а ми тепер почнемо все з нуля. –

І відбулася згідно з планом втеча,
неповидимая для служб безпек...
Але не вдався з Вільгельма предтеча

швидкої перемоги, хай їй пек.
Поглинула століття гуркотнеча
всі почуття, що є лише флешбек.

Пролог до прологу

1932

I

Стоїть дівчинонька біля криниці,
їй молодик з борідкою козла
верзе якісь закохані дурниці.

– Аглаюшко, чи я вам не казав,
шо лічно бачив Леніна у Ніцці?
Й які у вас красівіє глаза...

– А скільки ж це тоді, Марк Соломонич,
було вам рочків? Ви ж іще студент.
Марк думає собі: «Вот умна сволочь!»

і каже: – Батько мій – інтелігент,
а лівим надавав усяку поміч,
у будущем отримать щоб процент...

Тож я з дитинства ще знайомий з кухней,
де блюдо революції пеклось,
де поварьонком в ложку дмухав,

солив, перчив і нарізав когось.
Тоді царизм під натиском і рухнув,
зійшло нової ери сонце – ось,

дивіться, він зі мною вместе завжди. –
Марк Сталіна показує портрет,
що вусами віщує негаразди.

– Хотіте лі, я вам скажу секрет?
Мне кається, тут далеко не кождий
у ваших глаз зелених очерет

способен заглянуть і в них побачить
тих чортиків, що садять гопака.

– Ви наклеп зводите на мою вдачу –

я дівка чесна, з роду кріпака,
й ні з ким ще неодружена тим паче.

– Ви праві, неспособні ми пока

реформувать суспільні інститути
й вот ету всю наївну пастораль –
не можна просто так перестрибнути

і перекреслити стару мораль.
Давайте ми разом у врем'я скрути
в грядущее проложим магістраль.

Виходьте, себто, ви за мене заміж!

– Ой, все так швидко, навіть без сватів... –
зітхає Марк – чекав на щось безжальніш.

– Чи цього батько мій завжди хотів?
Благословити мусить образами ж...
– Родітельське щастя – дочь в фаті!

II

– Дай сили, Боже, я це не здолаю!
Ти й дім прийшов забрати, еретик?!
– Ой, таточку, вам зле? – пита Аглая.

– А ну, чорнявий, розкажи про тих,
хто осквернив святого Миколая! –
Марк Соломонич раптом весь притих.

– Аглає, дочко! Більш немає храму!
Цей запроданець жид зробив там склад
для колективізованого краму...

Ось правда про комуністичний лад:
харчів там тонни, простим людям – грами...
Та є Суд Божий: всіх чекає ад.

– Глаголи ваші – пережитки трухлі.
як в руськом алфавіті буква «ять».
Отець наш – Ленін, не якийсь Онуфрій,

мозолі в кого тільки від розп'ять...
Аглає, в городі куплю я туфлі,
в них на весіллі будеш ти сіять.

– Весілля? Що таке він каже, дочко?
– Але ж татусю, я його люблю!
– Над і тепер розставлено всі точки...

Благословення дайте нам на шлюб!
Той вибуха, як порохова бочка:
– Цього й під страхом смерті не зроблю!

Дитина – кров від крові, кість від кості,
крім неї, забирай усі скарби!
І тільки жінка захищає гостя:

– Онуфрій, тихше, хлопцю не груби.
А чоловік весь закипа од злості,
бо вид Аглаї сповнений журби...

– Не слухать батька? Ви дурні чи п'яні?
– Ваш погляд осліпили, – каже Марк, –
відблиском золотим церковні бані.

Ходім, Аглає, тут панує мрак.
– О, ні, я проводжу вас, пан і пані!
Протоєрей хапа його за карк,

а той: – Прочь руки от советской власті!
Не надо ваших нам благословень,
ми самі побудуем своє щастя,

майбутнє віжу я без одкровень:
Народ не дурять там попи мордасті,
бо комунізм прідьот со дня на день!

Страшись не Бога, а Вождя – та ось він,
реальніший, чем ті святі з ікон!
Неблагодарні, обнаглили зовсім,

ви перешлі заветний Рубікон!
– йде геть Аглая з любим прямо в осінь,
свій значно збагативши лексикон.

III

В селі йде підготовка до весілля,
повітря переповнив свята дух,
всього колгоспу кинуто зусилля,

скрізь метушня і безупинний рух:
столи вже накривають хлібом–сіллю.
І долетіло до батьківських вух,

що працівник сюди приїде з загсу
аби оце женити молодих
за новим вченням Енгельса і Маркса.

І не дають нікому передих:
вже переведено дві банки вакци
на туфлі – стали чорними з рудих.

З-під лави ж батько дістає рушницю,
а жінка з неї витирає пил:
– Ти геть сказився, хочеш у в'язницю?

А ну мерщій вертайся до кадил,
невже на вбивство здатна ще десниця?
– Не відростив архангельських я крил,

й тепер спокуси грішної не здужав...
А втім, казав мені колись Махно:
«Й червоні, й білі, й німці, любий друже,

й петлюрівці – однакове багно,
бо Господу на нас, людей, байдуже.»
Пора! Я дзвони чую за вікном. –

Гвинтівку заховав під поли ряс,
плететься ще незграбно, як пінгвін:
«Я зупиню план цього лоботряса,

нестерпного, як Лютер і Кальвін!»
І поки церемоній точать яси,
в рушницю порох насипає він

й вичікує, аби момент спіймати.
«Ти грішного помилуй, Боже мій!» –
це батьком зведено гачок гармати.

– Теперь вас об'являю мужем і... –
чийсь крик: «Анархія – порядку мати!»
і спалах – вбитий хтось, а може, й ні...

Марко вперед стрибнув, почувши постріл,
своє начальство захистити щоб –
протнула недаремно куля простір...

Аглая плаче і цілує в лоб,
він каже: – Бачу я прекрасний острів,
нема там смерті, голоду й хвороб...

– Усе гаразд, товарищ Розенберг, ви
мовчіть і дихайте, тримайтесь лиш.
Та пізно: очі жениха померкли.

Гукають з натовпу: «Жида облиш!»
Виламують селяни двері церкви –
таких ніхто й не бачив дивовиж.

І справили за Марком славному тризну,
землі віддавши тіло молоде.
Були тоді напої вжиті різні,

валялися п'яниці де-не-де.
Та вранці вибила година грізна:
до них нагрянуло НКВД.

Радянській владі нагла непокора
призвала у погонах вовкулак.
Тоді все відбулося дуже скоро:

вони, не з'ясувавши, хто кулак,
а хто в колгоспі чесно з позавчора,
забрали в табори село гуляк.

Поміж трьох колосків там вітер свище
у такт ривкий смертельному танку:
не обминула справедливість вища

й отця Онуфрія, його доньку,
що плакали разом на кладовищі,
зламавши навхрест гілочку тонку.

Той офіцер, що їх одяг в залізо,
в священнику збудив болючий згад:
– Ти ж Голуб... Олифер... Та вже запізно...

– Полковник Голубєв для тебе, гад! –
Але брататься в'язень і не лізе:
– Соратник мій колись... тепер мій кат... –

Онуфрій похилив макітру кволу:
– Бог з нами. Випусти вже пару куль.
– Советський суд з'ясує правду голу,

як обкрадав ти дух селян, куркуль. –
Завмерло все. Лиш мертвий голуб
розчавлений лежить, де йшов патруль.

Епілог

1945

I

Вже наступає Армія Червона,
щодня, щоночі слабшає Берлін –
нацизму чутно погребальні дзвони.

Колишня велич обернеться в тлін,
в зворотній бік покотять ешелони,
Європа встане в решті–решт з колін.

Штандартенфюрер розуміє все це,
і відчай сповнив його кабінет.
У шибах скло від вибухів трясеться,

а на столі – горілка й пістолет,
і туга точить Вільгельмове серце,
думки сповиті в дим від сигарет.

Аж раптом чутно тупіт десь по сходах,
вривається червоний капітан:
– Як довго ждал зустрітись я нагоди!

А ну мерщій налей мені стакан!
Про помсту мріяв я все еті годи,
ще як евакували в Казахстан.

– Ти хто такий ще? Геть, я сам все скінчу.
– Не впізнаєш, фашисте? Син я ваш.
Мабуть, чекав зустріть людину іншу?

Я розчарований. Старий алкаш –
пропив, забув і зрадив образ жінок»
– Як звуть тебе хоч, сину? – Стапохваш.

– Що позначає це, боюсь питати,
впізнав Гертрудин почерк. Де ж вона?
– Померла ще під час пологів, тату!

І я помщусь! Це все твоя вина! –
стріляє Стапохваш із автомата.
Свої закони там, де йде війна.

Щасливий усміх на обличчі мертвим
застиг, вже будучи за сотні верст.
Боги червоні раді новій жертві,

а Стапохваш хапа залізний хрест,
бо «краще я вже буду мародер твій...»,
і тотенкопф його прикрасив перст.

Також зриває інші атрибути,
картину зі стіни – теж під пахву.
І з думкою, куди добро це збути,

і хто найменшу візьме тут лихву,
йде до дверей. Лиш по горілки бутель,
волочачи нацистську корогу,

вертається уже на півдорозі,
аби залити нею горе й шок.
Весна. Кругом краса. Рейхстаг в облозі.

Лиш бомби тут свистять замість пташок.
Аж раптом його п'яного на розі
хапають і засовують в мішок.

II

Приходить він до тями вже в каюті,
де крім жорсткого ліжка – пустота
в душі й руках, в кайдани що закуті.

«Повсюди ворог. Як не тут, то там,
за поворотом ждуть торттури люті,
та я не здамся їм за просто так...

Не схопляться мене ті генерали,
що бачать лиш нові зірки в Кремлі...
Життя одразу краще б відібрали!

Як гірко знати, що в ранковій млі
ніколи більш моє залізне рало
не доторкнеться мирної землі!»

Спиняє скрегіт помисли високі,
улюбленець фашистських воєвод
заходить. – Де я? Хто ви?! – чутно докір.

– Я доктор Освальд Гьосс, арійцевод.
Ми на човні «Тисячолітній Сокіл»
десь у глибинах атлантичних вод.

Ти заспокойся і присядь, юначе.
Мені скажи–но краще, думав чи
про те, що ти в два роки вікінг наче?

– Старий осел, негайно замовчи!
– Ти не дарма, як я уже зазначив,
в два роки маєш капітанів чин.

Удосконалити сперматозоїд
взяв за мету таємний наш проект.
Прискорено зростав щоб германоїд

і соски замість брав боєкомплект –
приречений слов'янський монголоїд.
Такий тоді чекали ми ефект.

Але дали нам недостатньо часу:
відкритий фюрером був другий фронт.
Укол представникам арійської раси

(це, ясно, вермахту й СС бомонд)
був зроблений. Найкраща біомаса:
блакитнооки та волосся блонд. –

тут доктор поправляє окуляри,
– Чомусь не так пішов експеримент,
занапали ми всі екземпляри,

бо кожен офіцер став імпотент.
Підняти настрій їм найкращі лярви
теж не змогли... Твій батько – прецедент.

Отож проблеми в ліжку – й на роботі
поваги від підлеглих не чекай.
Отак і програна війна в скорботі

по тих гранатах, де була чека.
Тож уяви, в якій були турботі:
під серцем Труда носить хлопчика.

Але не мав я більш своєї влади,
хоч допоміг побічно їй втекти.
Про успіх твій побились об заклад ми

і уявляли стільки перспектив...
Пробач, що приголомшили прикладом,
то був лиш запобіжний коректив.

Ти, синку – чудо нашої науки,
настав тобі час повернути борг.
Ти помсти тріумфальної заपुरока,

хоч фюрера уже сховали в морг. –
в каюти двері раптом хтось постукав.
– Мені пора. Чекає там Георг,

й базікання мої, мабуть, дістали,
у плаванні хоч трохи відпочинь –
в Бразилії обсудимо деталі.

Самітність топить. Чавить глибочінь.
Хоч нерви Стапохвашеві зі сталі,
бо змалку знає, лиха фунт почім,

та його серце мов розбив параліч,
обірвано якусь важливу нить...
Почувши з-за дверей глухе «добраніч»,

зривається: – Картину хоч верніть!
Бо це, між іншим, дуже дорога річ! –
луною в стіни відповідь дзвенить.

І кровоточать знов ті самі рани,
що їх йому не перев'яже бинт:
забуть про тиху старість ветерана,

бо доля – то суцільний лабіринт,
чию стіну ти не проб'єш тараном.
У невідому глиб штовхає гвинт.

III

У решеті вікна: дерева, скелі –
завершив подорож левіафан.
А Стапохваш сидить все на постелі

у стіну втупившись, як той бовван.
Безплідно по самотності пустелі
волочиться днів довгий караван.

І все проходить повз: таблетки круглі,
уколів курс, аналізи, рентген.
А дума Стапохваш про джунглі,

що простяглись до неба аж, ген–ген,
де сірників немає, тільки вуглі,
й з природою на Ви абориген.

Куди ж дивитися, як не за обрій,
коли мирські гнуть шию тягарі?
Та цілковиту апатичність попри

тутешні відзначають лікарі,
що Стапохвашів стан фізичний добрий.
Утрачено лік дням в календарі...

Як там живеться зараз хлопців решті?
На фронт пригадується військ транзит,
як взводом всім напились в Будапешті...

Але з'являється той паразит,
якого він винить в своїм арешті:
то робить доктор Гьосс новий візит:

– Я все хотів спитати, Стапохваше,
навіщо батьковбивцею ти став?

– Мене облиште, діло це не ваше.

– Ти ж не читав кампанії устав:
коли така заварена вже каша,
розкрити мусиш зміст своїх підстав,

адже не дослідили феномен ще,
хотіли вас обох забрать сюди.
Чи був твій батько убериберменшем?

В тобі геному губляться сліди...
Та й часу залишається все менше,
тож досить загадок, сам посуди

– Він винуватий в материній смерті
та ще забув про мене, сироту.
– На всіх етапах, будемо відверті,

швидкий був зріст ушир і висоту.
Своєю головою і роздер ти
навпіл її тілесну красоту.

Не знав нічого батько про вагітність... –
«О ні! Я тільки горе всім несучу!
Яка в житті моєму необхідність?!

Батьки на небесах, а я внизу...
Як відновити мого роду гідність?»
– Між тим, етап фінальний на носу.

Коли пройдуть тропічні тут циклони,
на Місяця бік темний полетим,
де армію нову сформують клони,

життя яким дамо з твоїх клітин.
В страху весь світ нам битиме поклони... –
«О господи, який же я кретин! –

Та що я можу вдіяти надалі?
Ще й на душі паскудно так шкребе...
Крутить покірно їх війни педалі?

Ненавидіти ще мільйон себе?
Інакше буде! Не дадуть медалі,
та заслужу путівку до небес!»

Через думки про цю несправедливість
втрачає Стапохваш здоровий глузд.
Перед очима образ мерехтливий,

скажена маячня не сходить з вуст,
істерика і сльози наче злива –
до помсти надить зов родинних уз.

IV

Летить в космічному просторі ракета,
підозр не має головний нацист.
Втаївши божевілля всі прикмети,

розкривши свій потенціал і хист,
готовий до кривавого бенкету,
складає Стапохваш прощальний лист:

«Земля вміщається в ілюмінатор,
над нею небезпеки авреоль.
Героям всім властиво проминати,

така в житті відведена їм роль.
А темний, глупий мій народ, мій натовп
дає тримати над собою контроль»

Тихенько обминає свою варту,
для них у серці з вироком одним
і без вагання, варто чи не варто,

йде Стапохваш у відділ із пальним.
Один сірник – і палахкоче ватра.
Ракета вибухає разом з ним.

Наповнили уламки екзосферу,
рукам, ногам там не знайшлось орбіт.
Тим часом люди відзначали в скверах

кінець війни і каторжних робіт.
Не вермахту настав час – бундесверу,
і зріє НАТО як Землі арбітр.

Отак маленький в небі спалах
не помічається крізь феєрверк.
Ніч вересня. Температура спала.

Салют останній в небі теж померк.
І взагалі аж півпланети спало,
коли добро над злом узяло верх.

Пролог до прологу до прологу

1918

I

Заметушився за прилавком Шломо,
зайшов бо гість поважний у шинок,
німецький лицар, тільки без шолома,

а на стегні виблискує клинок.
– Вам шнапсу? – Ні, борщу, та не з соломи!
Підбіг, трясучи пейсами, синок

зі скрипкою. – Як звати? – Марком –
А в жида мислі зріють не благі.
– Зіграй, малий, я дам рейхсмарку,

щось з Вагнера «Загибелі богів».
Горілка ллється в борщ у закамарку –
на п'яного навішати боргів

шинкар умислив там: – Безвусі служби
це завжди гарантований гешефт...
Аби лиш не приперсь той осоружний

усусівець, Гетьманщини адепт... –
тут хитро очі орендар примружив,
– На всіх тверезників є свій рецепт»

Марко ж увесь цей час термосив скрипку
щосили намагавсь схопити мотив,
але вона лише стогнала хрипко,

тож замість втіхи збільшив негатив...
Солдат б'є по столу – аж здриглась шибка.
Жидок підбіг: – Вам чимсь допомогти?

– Лиш забери струмент в свого байстряги!
– Обіцяний спочатку дайте гроші!
– Візьми з тих тридцяти, які до страти

Ісуса призвели... Де мій куліш?!
– Уже несучи! – від перспективи встряти
в халепу шинкаря проймає дріж.

На стіл він ставить їжі повні блюда
– Шановний гостю, ти лиця не морщ,
одвідайте хліб-сіль, ми прості люди.

Тевтон куштує той злощасний борщ:
– Ти що задумав проти мене, Юда?!
– Дурниці, просто спеції пригорщ!

- Попався! Не казав я про отруту!
- Там лиш часник, і перець, і лимон...
- Скажи мні, за які гріхи помру тут?

Бо разом підемо в п'ятьми полон! –
в цю мить зблиснув клинок в руці рекрута,
проте не ликом шитий Соломон...

II

- Гей, жиде, в борг мені налий горівки!
стрілець в шинок зайшов і похолов,
бо жах відбився в Шломо на рогівках –

лежить блідий на лаві сторчголов,
над трупом батька Марк ридає гірко,
а поруч німець з шаблей наголо

й ножем кухонним, встромленим між ребер.
Усус штурха дитя: – Тікай звідсіть!
Ховати батька тре, біжи по ребе!

В очах синівських появилась ціль
і жити знову виникла потреба.
– Оце в жидів смачна така хліб-сіть!

Малий, від скрипки ти забув пуделко... –
це навздогін вже німець простогнав,
брудну рвучи на клапті гімнастерку

спинить щоб кровотечу зі стегна,
в якому глибоко стирчить виделка...
– Як на іконі: страдник і стигмат!

І погляд воїна за віру гордий...
Не сердьсь, тепер я твій боржник, тевтон,
бо не уздрю пейзаю більш морди. –

тут січовий стрілець понизив тон, –
Вже сунуть на село червоні орди,
залишити нам треба цей притон.

На хуторі живе тут близько фельдшер,
теж німець він і з панського гнізда.
Тобі слід підлатати рани спершу.

Не бійся смерті, він не з тих нездар,
що хочуть забруднитися поменше.
Хоч трохи часу забере їзда,

та доведеться потерпіти тряску, –
підсаджує солдата на коня,
– бо не авто це й навіть не коляска, –

усус шкапину бідну підганя,
та зачвалала від нагайки ляску.
– Ти, головне, дивись, не закуняй.

III

Нікого не зустрілось на маршруті,
крім мальовничих яблунь, сосен, верб...
Та ось видніється вже німця хутір

і на воротах там рунічний герб.
– Негайно відчиняй – земляк у скруті! –
Тевтон в сідлі вже похолов, затерп.

– Хто стука там у двері? – з-за фіранки
з'явилося невиспане лице,
– Я не приймаю хворих спозаранку!

– Мій друже, вечір суне на сільце!
У рядового тут маленька ранка!
– Максиме, ти? Ввійдіть, я по ланцет!

І поки все робив для порятунку
цей молодий, та вчений ескулап,
вояк Максим в дочасному притулку

не вперше розглядав скелети мавп.
Ба впала в око торба із риштунком
і на бюро велика пачка мап,

та чутно вже веселі речі гостя:
– ...хотіло зграбувати дошколя! –
полегшало стрільцю, бо до погосту

не дійде справа, – ...хоч він дошкуляв,
я зглянувсь... Вам дякую за костур! –
Максим ввійшов туди, на дошку глядь:

всі плани відступу, що ствердив кайзер.
– Ох, Освальде, чому про це мовчав?
– Інтригам залаштунковим, мов айсберг,

не вірив довго, та й своїм очам
Але пора вже розчохлити мавзер,
Германія бо – загнане вовча.

– Я Вільгельм Нахт, завжди до Ваших послуг! –
в обіймах ним спасенного Максим.
– Капітулює Рейх, і це не послух, –

перерваний, хірург вбік рот скосив,
– приб'ють, як Сербію за «Младу Босну».
Тікати час. Жаль дідів клавесин.

Коли довіритись штабним відозвам:
всім німцям зайвий скинути баласт
й прибути в точку збору. Вибір ось вам.

Схвалив одразу Вільгельм це: – Гаразд! –
і на Максима витріщився Освальд.
– На жаль. – сказав той, збільшивши контраст.

– Гетьманщині без нашої опори
під натиском Москви буде капут.
– Їх власними ще силами поборем.

Я чув, Махно – противник всяких пут.
– Денікінці дали Махнові фору,
та для комуні він лиш шалапут.

– Мій друже, інколи вся суть не в тому,
аби перемогти, а власне в прі.
І жити – це свою бороти втому,

щоб зрештою, як постарів, упрів,
не переможцем щезнув у святому,
непереможеним сів на Дніпрі.

– Максиме, брате, я прошу, второпай,
це твій квиток на рятівний ковчег!
Чига тебе тут арештантська роба,

терор червоний мрії всі стовче!
– І ти почуй: земля – душі утроба,
у мене жінка й донечка тут ще.

Тож зараз путь моя лежить до степу.
Прощай, хай обмине тебе сто лих! –
І сам, щоб втрапить у нову халепу,

коня погнав на південь вже від них.
А Вільгельм, хоч не схожий на дотепу,
сказав: – Геноссе твій, напевно, псих.

IV

Максим одразу виборів пошану,
служивши вірно батькові Махну.
А на зрадливий запах той євшану,

що тут колись на половців пахнув
й закликав до степів назад піщаних,
рукою просто анархіст махнув.

Але й його не оминула пастка...
Із братчиком у вражий військкомат
прокравсь Максим, неначе до любаски,

та налетів червоний рій комах...
Забрали все: від зброї аж до паска,
щоб в'язень не вдавився крадькома,

і там же повели його на допит.
Проте залишився вояк стійким
і фактажу не вгамував жадоби.

Не вразили і стусани, й кийки.
Катам прийшлося це не до вподоби,
запхали в казню, щоб подумав, з ким

бешкетні анархісти мають справу.
Але містечко узяли вночі
білогвардійці. Першим ділом правим

була в них зміна назви «Іллічів»,
і тільки потім – муки в'язнів бравих.
Зненацька відступили. Нічиїм

буть місту не судилося без давки,
що почалась на кожному дворі
з петлюрівців, що для затравки

кидали зичні гасла «УНР створім!».
Максиму ж знов: «Паролі, явки, ставки!
Й відкрито буде тисячі доріг».

Так анархіст відчув духовну кризу:
утратив дням і тижням він лічбу.
На дерев'янім ліжку, що погризли

терміти, нігтями зробив різьбу.
І справдивши себе, що то не ризик,
він помолився про свою судьбу

бездарній, але щирій тій іконі.
На ранок сталось диво (чи курйоз):
махновців гурт, чиї геть чорні коні

всіх мешканців злякали тут всерйоз,
Максима ниць застигнув, мов на сконі,
хоч для життя і не було загроз:

навколішках всипила та молитва...
Йому доповіли, що Олифер,
до того, як сюди прийшли обидва,

червоним став. Не виніши афер
брудних вагу, Максим заплакав ридма,
і дух його злетів до вищих сфер:

– Він знає, де дістати хліба кусень...
Простімо, браття, нашим ворогам!
Я анархістом був і був усусом,

сліпий, моливсь фальшивим я богам.
Та назавжди тепер знайшовши Йсуса,
не чую зовсім цей мізерний гам.

Немає компромісу, середини:
ви злу відповідайте лиш добром
Любіть усіх в найтяжчую годину...

Питання більше не стоїть ребром:
в село я повертаюсь, до родини,
і відбудую церкву над Дніпром.

Епілог до епілогу до епілогу

2012

I

Гаряча новина, гудить весь твіттер
тут слово ключове #метеорит.
І навіть менше, ніж в сто сорок літер,

вмістилось те, що збило серця ритм.
І швидше, ніж пожежу ширить вітер,
дізнались всі: зруйнований весь Рим.

Хтось згадує про календар і Майя,
бо це ж сьогодні світові кінець.
– Усіх попереджаю не дарма я,

це лиш початок, це лиш камінець,
лавину після себе що здіймає.
– Людина, все ж, творіння є вінець,

не знищить примітивний катаклізм нас,
біблійський метод цей вже застарів.
– Приїхали, от вам і мері крісмас.

– Наш уряд не дає коментарів...
Це все масони, посідавши в крісла,
підвищують так на життя тариф.

– Питання дня: куди збирають валізи,
щоб нас цей жереб також не спіткав?
– Ударна хвиля досягнула Пізи!

Упала вежа, курява їдка...
– Шановні, вам скажу як астрофізик,
усе брехня, не вірте цим пліткам. –

Це аспірант, що все скінчив екстерном,
підписаний як Вільгельм Штаппофаш,
який завжди йшов до зірок крізь терни,

так підсумовує нахабну фальш,
додавши для ваги ще хитрий термін:
«у дійсності з Землі б зробився фарш»

Але дзвонить раптово на мобільний
Аркадій Львович, викладач і друг:
– Я знав! Всім очі заліпили більма,

статті ці бевзі не пускали в друк!
Спокою не давав у серці біль мій,
Тепер нам слід взяти справу цю до рук.

Ти де? – На кафедрі... – Виходь негайно! –
у слухавці й знадвору чуть гудки:
стоїть авто біля воріт загальних.

– Герр доктор, ви такий блідий, худий...
– Сідай! – професор мов забув про гальма.
– Ви хоч скажіть: так несемось куди?

– Число сьогодні – грудня двадцять перше,
той самий Судний День – я чув нутром:
наснився з Апокаліпсису вершник...

Нам слід поспіти на аеродром,
щоб не загинуть, як осли, упершись,
коли почнеться весь отой дурдом...

Раптово тріщина іде по штрасе,
спиняється миттєво жвавий рух.
І виробивши різні обертаси –

такі, що Вільгельму забило дух –
вони вриваються в кафе терасу.
Сигналізацій стогін ріже слух,

фонтаном б'є з-проміж асфальту нафта,
десь ллється магма і здійма пожар,
перегортаються догори авта...

Вкриває все навколо пилу шар.
А демони, небачені й Лавкрафтом,
не стримуючи свій пекельний шал,

із непрозорою Тріумфальною аркою
все пруть нагору, мов та сарана.
З п'ятьми за ними, палячи цигарку,

гігантський лізе рачки Сатана
щоб з Богом розпочать фінальну сварку,
кулак свербить відважить стусана:

– Чекав на другу зустріч цілу вічність –
тепер безглуздим є шукати схов!
Ми будем битися у грудні, в січні,

у лютім, поки не зірву оков!
Нехай тремтять всі сили потойбічні...
Ти слухаєш мене вобщє? Агов!

Збиває Сатану з ніг сяйва згусток,
що плавно меркне – це Ісус Христос.
Він князя тьми за грішників розпусту

гамселиць пикою об хмарочос,
майдан цей обертаючи на пустку –
будівлі падають, книжок мов стос.

– Бунт припини негайно, Люципере,
бо зараз в пеклі праці буде тьма –
на душ мільярди оформлять папери:

хто менеджер з продаж був, хто – відьмак...
Уже прийшов кінець грішної ери.
Щоб через мить вернувся в ад притьма!

– Він захворів, я замість нього, Йсусе!
Не впізнаєш? Чи є у тебе стид?
Я хотів лиш голос знов почути матусин,

я відвернув повторний геноцид!
Гріхи свої спокутав і спокуси,
а кара начебто за суїцид!

– Я стільки душ відправив на торттури,
Не згадую цього... Та все одно,
хто б ти не був, на цей раз без халтури

жбурну щосили є на саме дно!
– з руїн Ісус хапає арматуру, –
Під ліжечком там же твоє судно!

Князь тьми показує прийом смертельний:
оббивши ворога свого хвостом,
у твар б'є рогами й нараз ретельно

по спині оперіщує хлистом.
Проте Ісус, немовбито субтельний,
тавує лоб диявольський хрестом.

– Не знатиме кінця ніколи битва,
це вічний уроборосу повтор.
Ми, Вільгельме, біжим по лезу бритви,

допоки не прикінчим цих потвор! –
і за рятунок почалась гонитва,
бо під капотом знов реве мотор.

Аркадій Львович об'їжджає лаву
на неймовірних якось віражах.
В додаток всюди демонські облави,

в душі у Вільгельма – зневіра, жах,
та прорвалось авто крізь їхні лави.
Спливають вулиці у міражах...

II

На злітній смузі вже гудить пропелер,
завів Аркадій літака двигун,
на південь спрямував компас і пеленг.

– Відкрити мушу я, старий брехун
тобі всю правду про отця... Будь певен,
я знаю більше, ніж звичайний кум.

Відомо ж, батько твій покинув Прагу
як ГДР послабила кордон –
навіки бути поруч жінки прагнув,

той натовп крізь його вів Купідон,
але приготував уже смерть наглу
шматок стіни Берлінської – бетон.

Не дочекалась дівка, як у піснях,
ходила спершу в траурі бліда...
Та втіха їй була – дитина пізня.

На смерті випадок заповідав
мені твій батько, щоб опісля
вас не спіткала жодная біда...

Та відбулась найперша наша зустріч,
коли ще працював я на Моссад
(бо шпіонаж поміж усіх індустрій

не мав моральних принципів, засад).
Стеріг я щиро той державний устрій,
для себе не бажаючи посад.

Твій батько ж був, по суті, терористом,
а також диверсант, шпигун, крадій.
Він самотужки загубив душ триста

(це не рахуючи військових дій) –
вбивав і сміхом заливавсь іскристим.
Проте стояв він на землі твердій:

плекав у серці дух свободи неньчин,
в очах – безжальний аріїв метал.
Тримав високо Рейха стяг і меч він –

всі засоби годяться, бо мета –
возз'єднання, соборність двох Німеччин,
але її він боронив не там...

Знімав твій батько безсоромно скальпи,
пройшов усе: В'єтнам, Афганістан...
Де інші полягали у шпиталь би,

він йшов на герць і не зважав на стан.
На місці майже ми. Дивись, он Альпи...
Будь ласка, мапу з бардачка дістань. –

Для Вільгельма тим часом вся кабіна
перетворилась на думок тюрму,
Його руці бракує карабіна,

щоб розстріляти предків всіх юрму.
Не хоче бо, аж з рота скаче піна,
коритися чужому він ярму.

Та раптом з лівого заходить флангу
смертельний оболук, що обрїй вкрив –
святого війська Божого фаланги

летять вчинити якнайбільше кривд.
Від зграї відділяється архангел,
в бік літака спрямовує змах крил

й мечем рубає хвіст. Мелькають німби,
ряхтить в очах небесний камуфляж.
Життя одразу краще взяв взамін би,

та залишає цілим фюзеляж:
від жаху все кругом застигло ніби,
лиш мчить назустріч сніжно-білий кряж...

III

Отямивсь Вільгельм вже у ліжку теплім,
в альпійській хатці по його смаку:
камін і прості дерев'яні меблі.

Компрес міняв Аркадій юнаку,
співав він небесам псалми хвалебні,
за те, що пристебнулись в літаку.

– О Вільгельме, за тебе з переляку
я сам ледь не схопив тоді інфаркт,
та часу для емоцій усіляких

нема – йти мусимо по артефакт
в глибоких шахт похмуру мряку,
щоб вийти з древнім стражем на контакт,

що зберігає наші всі доробки. –
Дідусь знаходить цифрову панель,
там натискає він потрібні кнопки,

й в каміні відкривається тунель:
востаннє там давно велись розкопки,
бо гас освітлював тьму підземель.

В ліхтарику змінив дід батарейки,
усівся з Вільгельмом в хлипкий візок.
і ось під натиском гудуть вже рейки,

згубив юнак з реальністю зв'язок:
ввижаються скарби, якого шейхи
не мають разом із усіх казок,

в печері неозорій. Там дракона
покоїться черевина пласка
на золотих і срібних териконах,

монети – це броньована луска.
Пішов дурний професор навстріч скону
і по плечу дракона поплескав...

А по короткій шепотом розмові,
яку Аркадій Львович вів як друг,
дракон подякував на добрім слові,

але додав: – Мні се не по нутру, –
якийсь діставши керамічний слоїк.
– Се діло наше, ти тут не мудруй, –

Аркадій різко баночку забрав ту.
– Мені ввижається це все, либонь, -
питає з ляку Вільгельм, – чи на правду...?

– В порядку ти, його пащек вогонь
на півночі колись накоїв гвалту.
Але Сіон сказав «Ти охолонь,

і краще стережи в горах Альпійських
за деякий процент наш капітал».
Вже еру як дракон – тварина свійська

й лежить на золотій канапі там.
Та через нього Рейх не вислав війська
в Швейцарію, з тих пір він капітан. –

В пільму несеться далі вагонетка,
в тунелі гуркіт, наче скаче бик.
«Життя все мого батька – то чернетка,

а син єдиний Вільгельм – чистовик...
Проте і я лише маріонетка
на пальцях долі, вже до того звик...»

Попереду ось брама металева
і Вільгельма охоплює знов страх,
і голод починається кисневий.

– Юначе, Гітлера в цій урні прах.
Над нами розташована Женева.
Цивілізацію чекає крах:

Князь тьми й Ісус у нашім світі – зайди,
тож мусимо призвати менше зло.
За брамою – адронний там колайдер.

це нам з тобою дуже повезло,
що дотягли сюди живі. Тож гайда
скоротимо недолюдків число!

– Заждіть, хіба для вашого народу
тим меншим злом є фюрер наш Адольф,
що роздавав убивцям нагороди,

подвоїв вам і так важку юдоль...

– Ти лізеш в воду, та не знаєш броду,
сьогодні зміниться багато доль...

Аркадій Львович відкриває браму,
за нею довгий круглий коридор,
труба складає там всю панораму.

Він для хоробрості п'є валідол
спочатку завантаживши програму,
що цифри вивела на монітор.

– Про всякий випадок, якщо він опір
чинитиме, тримай ось пістолет, –
в трубу Аркадій засипає попіл.

– хоч Гітлер і далеко не атлет,
проте із тих вандалів у Європі
рукопаш зробить м'ясо для котлет:

бо думали ж вони, що з гри той вибув...
Аби лиш не застряг в п'їт'ї текстур,
аби лиш часопростір зніс цю глибу... –

дідусь вмикає електричний струм,
у точці зіткнення лунає вибух,
– ...й не порвалася б жодна з гіперструн...

Чого стоїш? Хіба ти не второпав,
мені з Адольфом бачитись не слід,
не слухатиме він пітекантропа.

Принаймні в тебе чистий родовід –
звітуй про все не гірш за Ріббентропа,
заклич його порятувати світ!

А я тут поки почитаю Тору... –
Тож Вільгельм, повз дроти, ряди турбін,
щодоуху мчить по вузькім коридору,

шукає поглядом діру в трубі,
пригадує поради він актору –
що здасться ще на цій важкій тропі?...

Юнак тут ледь не вривався з розбігу
в Адольфа, що стояв, неначе Марс,
над мертвим тілом. Замість оберігу,

не мав якого сторож з фірми «Барс»,
учений Вільгельм браво кинув зігу,
так розпочавши свій нацистський фарс:

– Мій фюрере! В імперії столиці
творять боги нечуваний бедлам!
Якщо здійсняться замисли їх ниці,

згорять германці в пеклі всі дотла.
Чорти і янголи там страхолиці
вже людям воздають по їх ділам:

згвалтовані ще й варяться в окропі...
Лунає заклик аріїв племен:
«Лиш фюрер наш народ врятує! Пробі!»

– Окей, – сказав, струхнувши пил з рамен, –
Залізного хреста в новій Європі
отримаєш. – і, наче супермен,

злетів Адольф і зник у шахті ліфта.
Вернувся Вільгельм хмурий до воріт...
– Фух, я вже думав, мертвий посірів ти! –

Аркадія це радісний привіт.
– Є жертва, сторож... – Ну, тут фіфті-фіфті...
– Потрібен хоч якийсь людський провід.

– Нема часу влаштовувати траур,
радіймо, що натомість ми живі!
Залишився тепер останній раунд,

і не зупинять знаки межові.
Знов наша путь лежить крізь андеграунд,
Сідай у вагонетку і жвавіш!

IV

Проїхали немало кілометрів
углиб землі, повітря де пече.
Здавалося, виписують лиш петлі...

Нарешті стіни звузились печер,
і почалися непролазні нетрі.
Тут Вільгельма торкнув дід за плече:

– Звідсіль можливо рухатись лиш пішки. –
Попереду нагадують бордель
вогні червоні... Вдвох, як на крадіжку,

йдуть потайки... Аж раптом із-за скель
вискакує похмільний, м'ятий трішки,
але поважний, сивий мудрагель:

- Чужинців бачу в вас, але Вергілій
поможе, як завжди, мандрівникам.
В уяві, мабуть, грішники на грилі,

чорти, киплячий лавою вулкан?
Лиш віднедавна печі загоріли,
й вилазить я зі схову уникав.

А взагалі ото для смертних брехні...
Якби не узурпований престол,
ніхто б не виліз зроду на поверхню:

Бо під товстим, глухим землі пластом,
у склепі цім беззорянім, рельєфнім,
ми вікували б ще епох зі сто.

Таких ви ще не бачили екскурсій!
ліворуч тут було в нас казино,
праворуч – ресторан, на другім крузі –

бордель з паннами лепськими зело...
– Стривай, яка ж причина цій розрусі?
– ... де я й Елейський цей гультяй Зенон...

Даруйте діду, не розчув – відгомін
веселих літ старого відволік.
– Де Сатана? Чорти чом на вигоні

овець заблудих, духових калік
розтерзують? Де чинники вагомі?
– Присядьмо на тахту неподалік,

у дворику, відкриті де аркади.
Довгенький вельми буде мій розказ...
Вас, гостю, величати як? – Аркадій.

– Ім'я хороше. Повість ця про сказ:
переворот був не на барикаді,
й підготування йшлись не напоказ...

Десь років п'ятдесят назад, чи більше,
з'явивсь тут Стапо... Степа... хай Стефан.
За Божий суд нечесний кривду, біль ще

не гамував ні келих, ані жбан
вина. Що вже казати про гру на біржі,
рулетку, панн чи сортовий афган.

Цей головусий відчайдух, новенький,
лічив ним порятованих цифір,
вважаючи життя не за новелку,

а ніби епос, вищий за ефір.
А я, дурний, захоплений фламенко,
давав йому подекуди папір.

А потім він пішов на принцип:
в Диявола просив всіляких кар,
помисливши себе вже данським принцом...

Чи то був Прометей? Або Ікар...
Та навіть світ, побачений крізь призму
де Сада й Мазоха, його тягар

з душі не зняв. Тоді й вчинив крамолу...
І каяття змінилося на мсту,
Палке юнацьке серце похололо –

він Дідька ніччю вбив, щоб взяти мзду
із неба власноруч. Киплячі смоли
та кіптяву зводив замість мосту.

З розпусників створив воїнство копій
душі своєї... Я цього уник,
бо в нужнику валявсь, курнувши опій...

Прокинувшись запізно, вздрів у них
той страх, що невідомий жодній з фобій,
його не перекласть на мову книг.

І всі роки, що ждав Стефан дебатів,
я переховувавсь, як тая миш,
весь винний погріб видудлив, згорбатів,

в смітті шукав запліснівілий книш.
Волосся посивіло кострубате...
Ой, серце, серце, чого так щемиш?

Тепер, мабуть, ви будете останні,
кого спроваджу звідси. Й, Боже збав,
зустрітись знов. У передсмертнім стані,

я визнаю, що Він мене зібгав.
І замість справ, що б присвятить осанні,
піввічності прожив я для забав... –

Та візитери йдуть самі до арки,
котра і в потемках чорніша мли.
– Заплутали байки цього Плутарха!

Знай лити воду на уваги млин.
Мабуть, чекав, щоб ми налили чарку.
Я не збагнув нічого, хоч умри... –

Це Вільгельма порушений був спокій,
розмови користі не візьме в толк.
Та погляд зупинився на глибокій,

густій порталу мряці. Він замовк.
Вергілій тужить десь по долі вбогій,
його гостей торкає темний шовк.

V

Неждано Вільгельм, вийшовши з порталу,
побачив Гітлера і мегафон.
А віддані Адольфу на поталу

Диявол та Ісус – його амвон,
де фюрер кличе націю повсталу
здолати вже останню з перепон.

.
– Бог мертвий! Справдив я цей вислів Ніцше!
Тепер я світу абсолютний пан!
Попереджав, що падете ви ниць ще,

що битимуть в війни знов барабан,
що слід поводитись вам розумніше...
Та пізно вже... Несіть мені шампан!

А ви, народ, хапайте зараз мітли
й женіть євреїв геть, беріть сапи
й політь нещадно той бур'ян розквітлий! –

а люди підпирають мов стовпи...
Ба хтось озвався там: – Стривай-но, Гітлер,
ти на хиткую кладку знов ступив, –

Аркадій виліз на безсмертних трупи,
– Євреї мають голос тут також, –
і відібрав у Гітлера він рупор,

– Увесь цей час за чий ви жили кошт?
Народу тіло вкрили шрами, струпи –
отак чтите добродія свого ж!

Чи не набридло нас цькувати, фріци,
чого стоїм вам кісткою в жерлі?
Розслабтесь, ми летим додому звідси.

– Однаково: Єрусалим, Берлін... –
озвався Гітлер тут, – Бо мене бісить
сама присутність ваша на Землі.

– Та зараз мова йде не про Ізраїль.
Давно щось затягнувся наш вікенд.
Ми, заблукавши в космосі безкраїм,

тут зупинилися ще до Мікен.
Культурний шок чекав вигнанців з раю,
і рідний дім став марою з легенд,

бо сорок літ тривав мережі пошук,
як ми лишили корабельний борт.
А дикий люд видав птахів лиш пошуг,

що в них було питать про космопорт?
Дали науці ми й культурі поштовх,
слабким є місцем нашим тільки спорт...

На нас наклали замість дяки тавра:
ми нехристі, масони, рак і ЗОГ.
Нарешті родичі з Альфа Центавра

в фейсбуці з нами вийшли на зв'язок.
Ми не вернемось, бийте у литаври! –
в цю мить у натовпі зірвався зойк:

Єгипту славнозвісні піраміди
з'являються над містом в небесах,
– Робіть що хоче, дорогі сусіди,

бо ми святкуємо новий Песах!
Та чи давно, шановні індивіди,
– Аркадій у повітрі зависа,

його у піраміду тягне промінь,
що проливає вниз відкритий люк.
– ви ярість Одіна вчували в гromі

й нічим не відрізнялись від тварюк?
Ми ж всі знання віддали вам, сіромі...
– стартують двигуни, зчиняють грюк:

щезає враз єврейська вся армада.
Адольф розгубленим пробув ще мить:
– Жиди тепер для Рейха не завада,

але чомусь у серці так щемить...
Нащо тепер мені над світом влада?
Без них заживемо всіх краще ми...

Розріджується тьма густа у брамі,
у пекло закривається портал.
На площі вже несамовитий гамір,

Адольфа серце смуток огорта...
А в Штаппофаша зріє помсти намір,
хоч сльози туги мовчки він ковта.

«Цей чоловік зробив вдовою неню,
за нього батько мій боровсь і вмер.
Мені б тепер рішучості хоч жменю...

Одне я чітко знаю: револьвер
звабливо так відтягує кишеню...
Як вирватись з полону цих химер?

Що принесе диктатора сваволя?
Як зберегти добра і зла баланс?»
А тут і Гітлер ще, змінивши ролю,

підсилив когнітивний дисонанс.

– Чи в Академію мистецтва доля
вступить мені дарує другий шанс?

Якась дівчина, поки він вагався,
зігнувавши принцип доміно,
у Вільгельма пістоль краде похапцем.

– Але художник з тебе теж гівно. –
по цих словах застрелила поганця,
її втомило це нудне кіно.

– Не шкода зовсім отого паскуди,
але я міг би впоратися й сам... –
серцебиття зростає амплітуда,

белькоче Вільгельм гнівno щось про пса...

– Ага, мене, до речі, звать Гертруда. –
тут хлопця вразила її краса,

червонії від холоду ланіти.

Страждать безглуздо також перестав,
для нього зникли межі та ліміти:

йому відкрилась істина проста,
що слід було, пред тим як шаленіти,
все ж вимогти залізного хреста...

Епілог до епілогу

1969

I

– Увага, Х'юстоне, у нас проблема:
сторонні потайки проникли в шлюз,
на їхніх шоломах 44 емблема,

тож не Советський клятий це Союз...
Вони поставили таку дилему:
заряд закладений був біля дюз

він може знищити усю Флориду
якщо тепер не віддамо кермо. –
Майору цей спектакль вже обриднув:

– Спецназу зараз групу зберемо
і покидьків захопим в ніч невидну...
Відстрочим запуск, скажем, що ремонт. –

В динаміках раптові перешкоди,
від астронавтів не почуто звіт.
Зламали запуску ракети коди,

із сопел рветься полум'яний квіт –
есесівці не дочекались згоди.
За Аполлоном стежить увесь світ.

Була не здатна жодная Кассандра
зробити дивних цих подій прогноз:
фашисти рушили в космічні мандри,

на Х'юстон масовий напав психоз:
– Акторів одягайте у скафандри,
рятуйте США апофеоз!

– На кого нас покинув, Аполлоне?
– Дзвоніть негайно прямо в Голівуд:
готують хай знімальні павільйони.

Стількох людей пропав даремно труд!
А доларів з казни? Уже мільйони,
та НАСА ще далеко не банкрут.

– Алло, мені потрібен Стенлі Кубрік!
– Нема більш, крім брехні, в нас переваг,
в ній загартовані ми й зашкарублі,

брехня – це основний наш фах.
Утнемо ніс Союзіві республік –
Покажемо капіталістів фак!

II

Коли вернулося нацистське тріо
з зухвалого космічного турне,
то залягли на дно вони у Ріо,

обов'язок їх поки не турне
на поміч людям знову. Цей період
затишшя був недовгий – знов дурне

це почуття закралось в командира:
нудота, меланхолія, абсурд...
Не взяв він зброї, не вдягнув мундира,

поринувши в подій глибокий нурт,
пішов з конспіративної квартири.
Несе утрати їх маленький гурт...

Молодший брат його на ймення Бруно,
щоб третій спільник не збирав валіз,
поворожив на древніх рунах

і мовив так: – Не лий даремно сліз,
Георгові послужить ще фортуна,
дасть відповідь йому тропічний ліс.

Хоча й зазнав наш замисел фіаско,
жевріє вогник в нас блідих надій.
Але Четвертий Рейх – тобі не казка,

а три недолі, дані нам в наділ.
І, Ріхарде, як буде твоя ласка,
я хочу, щоб цей перстень ти надів. –

І обнялись одразу побратими,
яких покинув мовчки командарм...
Йому в лице дме вітер супротивний –

терниста путь до потайних казарм,
де втрюх вони зросли. Її пройти би,
знайти б для поступу новий плацдарм –

наразі то є весь Георга клопіт.
За місяць мав жахливе амплуа,
штовхнувши Ріхарда, вбіг на галопі...

– Тебе чи вдар схопив там од тепла?!
– О ні, лишень прозрів, сліпий циклоп, я,
і контроверза змісту набула...

ДЕ БРУНО, СУЧИЙ БРАТ МІЙ?! – Нащо галас?
Він щойно вийшов, мабуть, на базар.
– Гарзд... Душа моя іще вагалась...

Бо вдома скуштував я гарбуза...
Ти вислухай мене уважно зараз.
Згадай часи, коли, мов бірюза,

висів над джунглями небесний купол,
а я, ваш ментор і разом льокай,
зважаючи на вік, доволі скупо

розповідав отим двом малюкам,
що з Місяця летять батьки і купа
воїтелів, котрих весь світ лякавсь.

Я з вами щирий був – дурний то звичай
втішати побрехеньками сиріт.
За сорок вісім літ уперш взяв відчай –

це порожнечі космосу пристріт...
Перевернув дім горідна, як слідчий,
щоб в протиріч пільмі знайти просвіт.

Батьківський лист пилився під комодом –
пожовклий та запізній папірець...
О случай зрадний... Зражені й Синодом!

Між них і Бруно, й батько наш, взірець!
Продавсь, купивсь на ліберальну моду...
Читай вже сам, побий ці сльози грець! –

Георг присів і загорланив скаргу
про назавжди утрачені літа,
про те, що дав життя зотліти згарку –

навіщо взагалі на Місяць той літав?
А Ріхард, що був зціпенів, взяв аркуш
й читає вголос ці кривулі там.

III

«Я доктор Освальд Гьосс, військовий злодій,
у всім зізнаюсь – винесіть вердикт.
Стояв хоробро я на перешкоді

збуття евгеніки засад твердих.
Не грав на дудці завсідних мелодій,
а, навпаки, шляхом моїх інтриг

спаплюжені були усі колеги.
Так званих «вчених», в дійсності – катів,
не спокушав метаморфоз омеги.

Я ж потайки альфа-самців хотів
знести. Довірились стратеги...
Я кастрував їх, як шкідних котів.

Але утратив фюрера довіру,
бо обіцяв арійський же тріумф.
Життя віддять готов був на офіру,

Та не такий в Адольфа гострий ум...
Повірів, що це помилка, й допіру
послав на фронт, на дно, в смітник, у трюм.

На щастя, був я там раптовим свідком
зародження кохання зверхлюдей
і наддита, котрі взялись нізвідки...

І як прихильник Шиллера ідей,
не міг завадить, лиш робив замітки.
До чого ж згідно з планом все іде?

В Бразилії стягнувши емігрантів,
їм в очі напустив густий туман:
на космос буцімто дістав я грантів

і відомстити за завітом мав.
Ніхто із них не вимагав гарантій,
був визнаний всіма як отаман.

Я втікачів зігрів, мов добрий ґазда,
і на забій гарненько відкормив.
Тепер вони невірні камікадзе,

а я стерник, що вигляда з корми
і курс бере прямцем на негаразди,
у непроглядний вакуум чорнил,

який наповнить болісно легені...
Та я не виправлю всіх помилок:
адже набір отих надлюдських генів

(цей хлопець видатний, їй-бо, милок).
залишиться в згвалтованій німкені.
Це надто гуманіста монолог...

Що ж спонукало кинути кар'єру
рейхсканцлера самого протеже?
Чом вибрав замість ніжної Рив'єри,

нав'ючений сумління вантажем,
зганяти бузувірів до вольєру?
Нацистів вже ніщо не встереже...

Скажу все прямо. Покохав єврейку.
Вмить несуттєве здобуло вагу,
і навпаки все з цінностями Рейху –

я замінив своїх чуттів двигун.
Та геноцид не грає в лотерейку...
І далі б пробачали, диваку,

якби він раптом не зазнав опали...
Я врятував народу безліч, сонм.
Ціна – любов, живцем що закопали

недолюдки, сміючись в унісон...
Мене ховають поруч їй до пари –
ввижається щоночі мні цей сон...

Але синочок наш, мій і Рахилин,
врятований – про це остання вість:
чуткий сусід сховав його під килим...

Про всіх подба мій старший, активіст...
Натомість я, недоумок похилий,
візьму востаннє Смерть з усіх невіст...

Георгу, ти читаєш ці рядки
і думаєш «ворожий все підлог»,
пізніше здасться мій секрет бридким –

пробач, що не відбувся наш діалог.
Але ти мусиш бути як Зігфрід, ким
захоплювався іще дитям. Твій довг –

в нацизму стять Фафнірову макітру,
що в світ оновлений однак проповз.
Та перед тим – на серці власнім гідру,

плекану змалку, не пройди ти повз.
Освітні засоби були нехитрі:
твій зір затьмарив спрощений гіпноз.

Піклуйся про надембріон, про брата.
виховуй щирих з них борців за мир.
Це всі слова, що можу я дібрати.

Пробач, що сперш дав хибний ор'єнтир...
Вицокують десь стрілки циферблату –
мені вже час пірнати в помсти вир...»

IV

– Георгу, брате, не збагнув я суті...
– В усьому винен Бруно, цей бастард!
Роки мого життя внівець зіпсуті,

й новий уже запізно брати старт:
я відчуваю смерті холод, сутінь,
бо щезнули завзяття і азарт...

Матусю кинув батько ради шльондри,
мене ж, слабкого серцем, вмить запхнув
у НаПола – не хтів, пак, мати контри...

Натомість він обрав любов жажну,
відкинувши без сорому всі ковдри.
Стривай, яку любов? Просту жагу...

Події давнини узрів я чітко...
Ми, Ріхарде, лишилися удвох, –
Георг зубами вибива чечітку –

і зробим так, щоб Бруно цей подох... –
Почули враз, як десь рипнула хвіртка,
– А ось і він... Це трибунала довг...

В тім, що за нами йдуть невдачі шлейфом,
провинний повністю єврейський Брут.
За пістолетом ти біжи до сейфу!

Хай прийме кару за батьківський блуд... –
І Ріхард, що спочатку трохи здрейфив,
вернувся вмить: долонь уникнув бруд,

що відгукнулось в послузі ведмежій,
на рану сиву не накласти шов...
Георг на дверях чатував: –Та де ж він..?

– Тайник порожній. Бруно вже пішов...
Забрав пакунок вермахту одежі,
наган і трохи грошей цей піжон.

Мабуть, зайшов тихенько і підслухав,
як я читав лист вашого вітця.
Так діють всі Ізраїлеві слуги...

Тепер тікає він по манівцях,
напевно, вже минув і лісосмуги...
Скажу не задля красного слівця,

що й головне забрав – Адольфа урну,
яку ми разом вкрали з КГБ
у п'ятдесят четвертому в ніч бурну...

– Всі зрадники з однакових кубел...
Знайшов, мабуть, тут сітку агентурну...
За Гітлера дослужиться в цабе... –

В цю мить і тріснула серцева крига,
упав старий Георг – мабуть, інсульт.
Востаннє мовив: – З космосу бліцкригу,

навали клонів, лазер-катапульт
не жди... Німеччина – об'єкт інтриги,
плекай в народі ти арійський культ,

не бійсь... Ти воїн світла, ти – безкарний,
а батьку й Бруно... вічний мій проклін... –
Помер цей велет духу наче карлик,

не зрозумівши, що буття – це кін,
і не дізнавшись про поняття карми...
Сплекнувши доста, Ріхард встав з колін.

V

Нарада КГБ в берлінським штабі –
присутні вищі розвідки чини:
– Налякані в Кремлі, яких масштабів

набув непослух Празький. – Що ж вчинить,
як не зіслати зачасу в концтабір?
– Жаль, поблизу немає дичини,

якою славна Русь... – Що в планах Штазі?
– Чекають досі наших вказівок...
– А ми дамо вже відсіч цій заразі!

– Обставити слід так, щоб на зубок
не втрапити буржуям, що в екстазі
почнуть хулити варварський «совок»! –

Гамує всіх Владімір Алексіч,
ще не старий і хвацький генерал,
котрий зернятко глузду вніс, мов сіяч:

– Шукаймо ліберальний інтеграл,
сексотів залучімо кілька тисяч.
А цих осіб поки що – за Урал.

Підготував я надсекретний список...
Сержант Краснов! Покладете на стіл
це особисто Мільке. А свій писок

туди не суньте: правила прості. –
Краснова ж обдало неначе приском,
але не виказав себе між стін

в суворих (тобто квітчастих) шпалерах.
Розкланявся, віддавши честь, сержант:
статут немов нагаданий суфлером.

Він вийшов з думою про каторжан,
яких слід переправити в Палермо,
сховавши лист за фалду, мов кажан,

Пошурував кудись глухим провулком,
сторонячись проспектів і галяв.
Та враз відчув себе на дні, де мулко:

попереду якийсь суб'єкт гуляв.
Щоб не стривожити розвідки вулик
і вище вже не вскочити халяв,

сержант обрав найменш противний спосіб –
попрямував було повз шпигуна,
аж бачить: там стоїть в чекальній позі

дівчина, від котрої без ума –
це донька генералова. Небозі
хтів допомогти б, коли не стос бомаг...

Але панянка кинулася навстріч:
– Степане... Хоч це фальш, а не ім'я...
.Ім все відомо, вам тут не позаздриш... –

Схопивсь за серце й документ зім'яв
цей лже-Краснов, бо читив себе як майстра ж,
і на лиці залякнув кожен м'яз...

– Для КГБ той список – лиш привада,
потрібен зради факт їм позаяк.
Тож краще припиніть оцю браваду,

допоки не взялись вони за ляк.
Тобі, юначе, щиру дам пораду:
на дно тем временем заляг...

– Але врага рятуєш ти навіщо?
– Дурненький шпик, чи ти кохав колись?
– Авжеж, буття мірило це найвище,

лише любов дає всім нам користь...
– Я нещодавно бачила сон віщій,
як ти тортурам мовчки підкоривсь...

Мені ім'я твоє хоч невідомо,
закохана я в профіль цей і фас...
– Я Ріхард Штапп... – його звела судома

я, Ксеніє, також кохаю вас...
– Мні до душі Оксана... Голуб з дому...
– Ці почуття послужать за компас,

розіб'ємо цеглини тлінних мурів...
Я повернусь, ти тільки очень жди.
– Втоплюсь тепер скоріше я в Амурі,

ніж зраджу жениха із-за вражди,
яку ведуть політики похмурі,
й тим більш – із-за тілесної нужди...

– Я конче напишу тобі, Оксано,
а зараз час збивати далі жир
із кровопивць, що взяли чини й сани...

В новий Берлін останній пасажир,
я мовчки пронесу чуттям осанну,
ніяк не зваживши на час і шир. –

Поцілував панянку наречений
та одягнув каблучку їй на перст.
У вухах скавучать здалік сирени,

а він ще список дав своїх адрес...
Пора залишить вражеські терени –
в пітьмі він зник, північний мов експрес.

VI

Сидить в князівстві сонячнім Монако
агент секретний Ріхард – п'є глясе.
На вид з вікна кафе йому однак,

бо від передчуття ледь не трясе,
стурбований, чека якогось знаку,
немов сьогодні зміниться усе.

Судьба його недовго зволікала:
мужчина в шляпі й чорному пальті,
хоч сонце полуденне припікало,

заждавши, чи не викрито плутні,
підсів, вина замовив півбокала
і мовив: – Наші знов зійшлись путі.

– Про вовка, кажуть люди, і промовка.
– Підстерігав? – Та ні, я передрік:
усунути ж мене прийшов, ач ловкий!

Не боязко на душу взяти гріх,
щоб визнала своїм нова тусовка?
З Георга смерті не пройшов і рік...

– Не для того, аби розводить соплі,
я за тобою переплив Ла-Манш.
– Але ж ми, як брати, зросли пліч-о-пліч!

Згадай свій перший той містичний транс,
коли у джунглях ми знайшли коноплі...
І за яку образу ти реванш

тепер візьмеш? – А це не особисте.
Ти, Ріхарде, вліз в очі, мов оса:
Ізраїль дав ліцензію на вбивство

(якщо не знав, працюю на Моссад).
Лиш я міг віднайти кінець намиста,
за котрим діл кривавих полоса.

– Але я не прихильник більш нацизму!
Я відданий Німеччині ландскнехт...
І за єдину Церкву, проти схизми!

– Я іудей. – Врахуєм цей аспект!
У кожній нації своя харизма,
я виправивсь і маю інтелект...

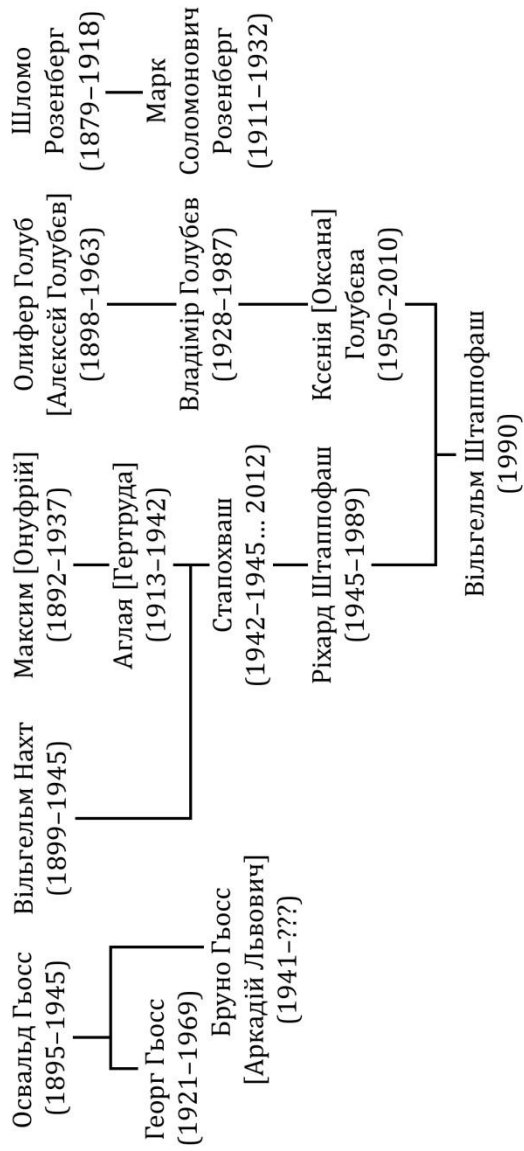
– Це був наказ... – Тоді виконуй хутко,
лиш обіцяй доглянуть за дітьми.
– Нема їх в тебе. – Точно! Праху грудка

не здатна оженитись, як не дми.
– Бодай тебе чорти... ну змотуй вудки,
щоб через мить кресав десь чобітьми. –

А Ріхард в траурі ніяк не вловить:
– Жорстоко ти мене береш на глум...
– Я щирий сповна. Й замість післямови,

поклич, коли все ж знадобиться кум.
– Спасибі, Бруно... – Вже Аркадій Львович. –
Й здолали друзі тугу в них щемку.

Луганськ – Харків
серпень 2011 – грудень 2013

Для філологів літ через сто

